

Ten eerste

Postuum James Salter, 1925 - 2015

Meester in het veel zeggen met weinig

Op 90-jarige leeftijd overleed James Salter, 'de beste Amerikaanse schrijver van wie u nooit heeft gehoord', zoals een Britse criticus zei. Salter verdiende een groter publiek.

Hoewel hij in de loop der jaren – niet altijd tot zijn genoegen – werd vergeleken met vermaarde grootheden als Ernest Hemingway en Henry Miller, wist de afgelopen vrijdag in Sag Harbour, New York, tijdens fysiotherapie overleden auteur James Salter nooit het grote publiek te bereiken dat hij verdiende. Salter stond vooral bekend als *writers' writer*. Het was een term waar hij zelf tamelijk laconiek over deed: 'Schrijvers zijn de beste lezers.'

Veel critici zagen hem als een van de grootste auteurs van zijn generatie. 'Waarschijnlijk de beste levende Amerikaanse auteur van wie u nog nooit heeft gehoord', aldus de Britse schrijver-criticus Robert McCrum een paar jaar geleden in *The Observer*. 'Ik houd hem voor een van de grootste Amerikaanse schrijvers van de afgelopen halve eeuw', aldus wijlen Michaël Zeeman in *de Volkskrant*.

Salter was een auteur die vooral bij literaire fijnproevers lof oogstte, en niet eens omdat zijn werk moeilijk toegankelijk is. Integendeel, Salters proza is helder, zijn zinnen zijn kort en de structuur van zijn verhalen is zelfs als traditioneel te omschrijven.

Maar binnen deze helderheid en eenvoud was Salter de meester van de subtiliteit. Zijn beschrijvingen en directe rede zijn in hoge mate suggestief: er staat veel meer dan er staat en elke alinea, elke zin, ja elk woord heeft zijn plaats en zijn betekenis. Juist door de schijnbare eenvoud is er de voortdurende verleiding vlot door de verhalen heen te schieten. Maar wie dat doet, mist veel.

Salters werkterrein waren intermenselijke relaties en vooral de erotische onderstroom daarbinnen. Zijn meesterschap zat hem in het neerzetten van op het oog alledaagse, harmonieuze situaties om vervolgens via een terloopse observatie een diepere complexiteit te duiden.

James Salter werd op 10 juni 1925 geboren als James Arnold Horowitz. Op aandringen van zijn vader, die kolonel was geweest, ging hij in 1942 studeren aan de militaire academie van West Point, waarna hij tegen het eind van de Tweede Wereldoorlog een opleiding tot gevechtsvlieger volgde.

In 1952, gedurende de Koreaanse Oorlog, voerde hij meer dan honderd gevechtsvluchten uit. Hij verwerkte zijn ervaringen in zijn onder de naam James Salter gepubliceerde debuutroman *The Hunters* (1956), die later werd verfilmd. Maar waar Hemingway die ervaringen als heroïsch en louterend zou hebben gepresenteerd, vertelde Salters roman over de langzame teeloop van een gevechtsvlieger, wiens oorlogservaringen hem slechts frustraties opleveren.

In totaal diende Salter twaalf jaar bij de Amerikaanse luchtmacht. Nadat *The Hunters* door de kritiek goed was ontvangen en heel behoorlijk verkocht, koos hij in 1957 voor het fulltime schrijverschap, al bleef hij nog wel een aantal jaren als reservist beschikbaar. 'Ik dacht dat ik me op dat moment schrijver kon noemen', aldus Salter. Het bleek slechts een eerste stap op een lange weg.

Zijn tweede roman, *The Arm of Flesh* (1961, later opnieuw uitgegeven als

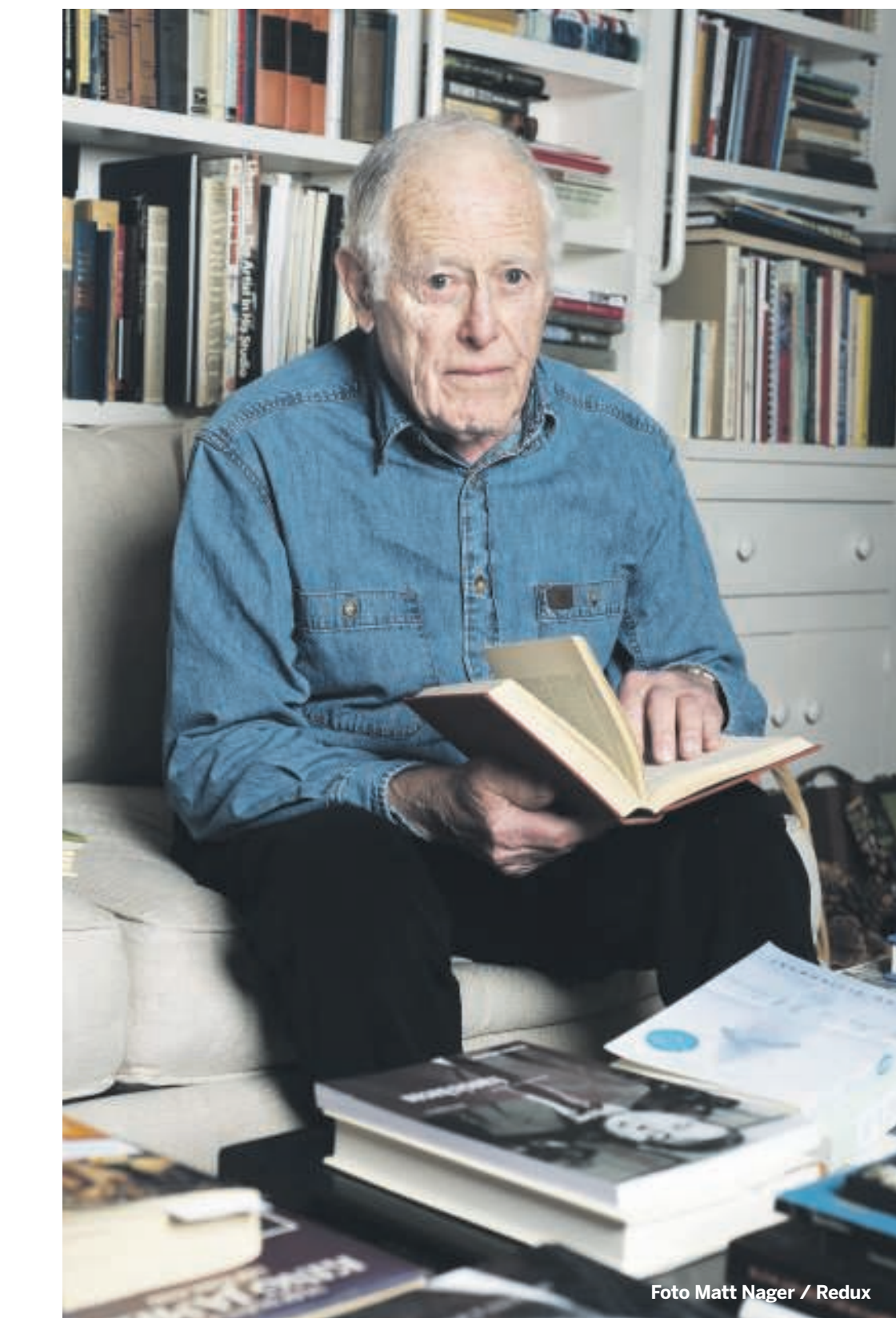

Foto Matt Nager / Redux

Cassada), geïnspireerd op de tijd dat hij als vlieger in Duitsland was gestationeerd, werd geen succes. Om de kost te verdienen ging Salter – die zijn schrijversnaam inmiddels als zijn wettige naam had laten registreren – filmscripts schrijven voor Hollywood. Ook werkte hij er als regisseur. Later zou hij verklaren spijt te hebben gehad van die stap.

In 1967 publiceerde hij de roman die hij, terugblikkend, als zijn beste beschouwde: *A Sport and a Pastime*. Het boek vertelt over een gesjeesde Amerikaanse student die in Parijs een hartstochtelijke relatie krijgt met een Frans winkelmeisje. In later jaren is het boek geprezen als een 'erotisch meesterwerk', maar in de *Summer of Love* wensten weinig recensenten hun vingers te branden aan het con-

troversieël onderwerp. Dat het boek überhaupt werd gepubliceerd, was vooral te danken aan de inspanningen van George Plimpton, de hoofdredacteur van *The Paris Review*, die Salter

Bij Salter heeft elke alinea, elke zin, elk woord zijn plaats en zijn betekenis

zijn hele leven is blijven steunen.

'*A Sport and a Pastime* is geschreven in een taal die je absoluut niet als obsceen kunt omschrijven', aldus Salter enkele jaren geleden in een interview,

'maar in die tijd was het niet acceptabel. Tegenwoordig, nu er op televisie openhartig over anale seks wordt gesproken, neemt niemand er meer aanstoot aan.'

Zoals zijn afgewogen stijl en subtiele verteltrant al doen vermoeden, was James Salter een uiterst zorgvuldig bewerkte van zijn eigen teksten. Het gevolg is dat hij ondanks zijn lange schrijversleven geen buitengewoon productief auteur was. Hij publiceerde de romans *Light Years* (1975), *Solo Faces* (1979), enkele filmscripts, verspreide poëzie en essays, plus een boek met herinneringen waarvoor hij de benaming *memoires* te pretentieuus vond, *Burning the Days* (1997).

Groot was de verrassing toen in 2013, 34 jaar na Salters vorige roman, *All That Is* het licht zag: een prachtig

James Salter als gevechtspiloot tijdens de Koreaanse Oorlog, 1952.

Salter in vijf boeken

The Hunters (1956)

Over de relatie tussen twee Amerikaanse piloten tijdens de Korea-oorlog: WOII-veteraan Cleve Connell, die bang is zijn in het verleden opgebouwde faam niet te kunnen waarmaken.

A Sport and a Pastime (1967)

Een naamloze, nadrukkelijk onbetrouwbare verteller verhaalt (en fantaseert) over de liefdesaffaire tussen de Amerikaans Philip Dean en het Franse meisje Anne-Marie, in het Parijs van de jaren zestig.

Dusk and Other Stories (1988)

Elf plottechnisch vaak zeer verrassende verhalen over sterk verschillende onderwerpen en spelend op uiteenlopende locaties als Barcelona, de militaire academie van West Point, Rome en Colorado.

Last Night (2005)

Tien verhalen die nogmaals Salters virtuositeit op de vierkante centimeter onderstrepen. Over elk hangt een waas van treurnis en teleurstelling, maar nergens krijgt het pathos een kans.

All That Is (2013)

Philip Bowman beleeft een reeks liefdesrelaties waarin hij dapper zijn dromen en illusies investeert. Stuk voor stuk gaan deze in rook op. Mooi van treurigheid.

ingetogen, ja nuchtere roman die ruim 40 jaar beslaat van het leven van een man wiens dromen stap voor stap in rook opgaan. In de spanning tussen zijn terloopsheid van zijn formuleringen en het grote emotionele gewicht van de beschreven situaties, toonde Salter dat hij ook in de laatste fase van zijn loopbaan het schrijverschap nog feilloos beheerste.

Maar misschien ligt Salters belangrijkste nalatenschap in zijn excellente korte verhalen, verzameld in *Dust and Other Stories* (1989) en *Last Night* (2005). Ze vormen meesterproeven in het veel zeggen met weinig. Salter bewaarde afstand tot grote woorden, ook in loftuitingen over zijn eigen werk: '*Flattery is wonderful, so long as you don't inhale.*'

Hans Bouman